Oslo

Informasjons-sikkerhet og personvernforum

26.05.2020

Program

- 09:00 Velkommen.
  En rask introduksjon om programmet og hvordan man tegner seg/stiller spørsmål.
- 09:10 Status etter rapportering på ledelsens gjennomgang (LG) og virksomhetsleders egenerklæring (VE) for 2019 ved Jeanne Hammer Espedalen , seksjon for informasjonssikkerhet og IKT, Byrådsavdeling for finans
- 09:55 Arbeid med overordnet styringssystem informasjonssikkerhet ved Tommy Nysveen, seksjon for informasjonssikkerhet og IKT, Byrådsavdeling for finans
- 10:20 Informasjon om brev til virksomhetene om fellesføringene og oppnevning av personvern- og informasjonssikkerhetskooridnatorer ved Atle Halvorsen Hjelkerud, seksjon for informasjonssikkerhet og IKT, Byrådsavdeling for finans
- 10:30 Personvernombudets årsrapport ved Morten Haug Frøyen, Personvernombudet i Oslo Kommune
- 10:55 Avslutning og introduksjon av programgruppa til personvern- og informasjonssikkerhetsforum.

Oslo

Status for arbeid med informasjonssikkerhet og personvern 2019

Jeanne H. Espedalen

Forum for personvern og informasjonssikkerhet
26.05.2020

Hva skal jeg presentere?

- Status for arbeid med informasjonssikkerhet og personvern
- Basert på
  - Oppsummeringer fra byrådsavdelingene på sektornivå
    - Basert på rapportering fra virksomhetene, LG/VE, og styringsdialog
  - Sammenstilling av data på kommunenivå, fra spørsmål i Virksomhetenes egenerklæring (nytt fra 2019)
  - Dialog som FIN/ISI har hatt med virksomheter og byrådsavdelinger
    - Opplæringsaktiviteter og kompetansetiltak
    - Workplace
  - Andre kilder
    - Kommunerevisjonen
    - Meldinger til Datatilsynet

  Vurderingene som er gjort er basert på faktagrunnlag, men i stor grad «synsing»

Er «Virksomhetsleders egenerklæring» mottatt fra alle underliggende virksomheter?

År	BLK	FIN	NOE	BYU	MOS	KIF	OVK	EHA
2019	3 av 3	2 av 3	6 av 6	3 av 3	7* av 7	4** av 4	2 av 2	17 av 18
2018	3 av 3	2 av 2	6 av 6	3 av 3	7 av 7	4 av 4	2 av 2	18 av 18
2017	3 av 3	2 av 2	6 av 6	3 av 3	5 av 7	3 av 3	1 av 1	Ja
2016	3 av 3	2 av 2	Ja	2 av 3	5 av 5	3 av 3	1 av 1	12 av 19

*Behandlingen for en er virksomhetene er ikke sluttført
**Dokumentene er mottatt, men byrådsavdelingen mener at utfyllingen kan gjøres mer omfattende

Anses status for som tilfredstillende?

År	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8
2019								
2018								
2017								
2016								

Har virksomhetene et fungerende internkontrollsystem?

År	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8
2019	Overordnet beskrivelse	Ja	Ja	Alle har forbedrings-potensiale	Ja	Ikke besvart?	3(4?) av 7 har	Ja
2018	Ja, i hvert fall overordnet	Ja	Ja	Ja, men i varierende grad	Ja	Ja	3 av 7 har	1 ja 1 delvis
2017	Ja	Ja	Kjenner ikke detaljene	Er i prosess	1 ja 2 delvis	Ja	3 av 7 har	1 ja 1 delvis
2016	Ja	Ikke besvart	Ja	Nei, noen delvis	1 ja 2 under etablering	Ja	2 ja 1 delvis 2 vet ikke	1 ja 1 delvis

Roller og ansvar innenfor informasjonssikkerhet og personvern

Definerte roller i byrådsavdelingen?

BLK	FIN	NOE	BYU	MOS	KIF	OVK	EHA

Roller i virksomhetene

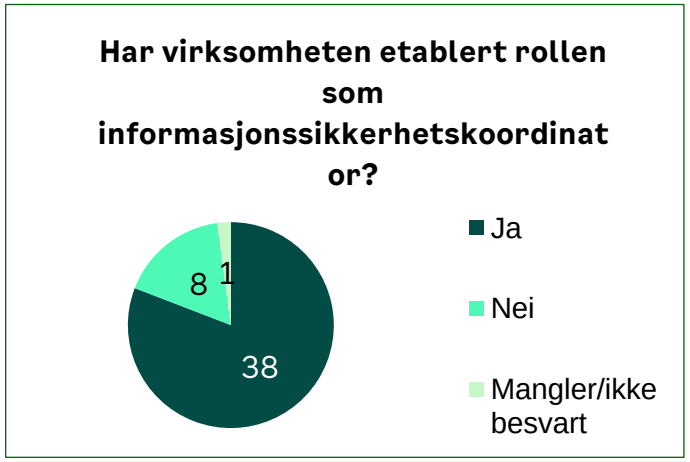

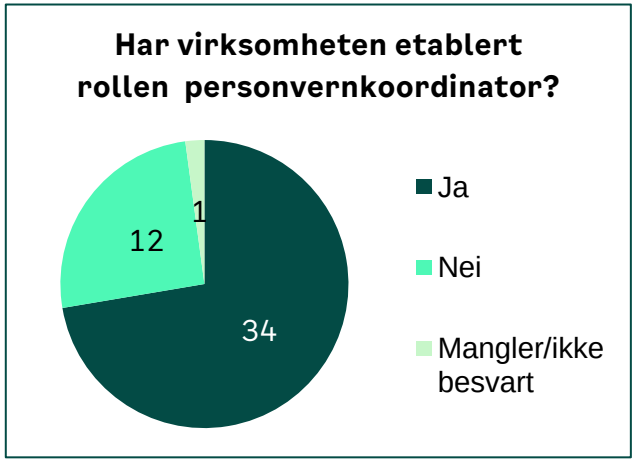

214 personer i virksomhetene med dedikerte roller

45 årsverk totalt

16 oppgir at dette er samme person

Risikostyring og risikovurderinger

Gjennomføres det systematiske risikovurderinger?

År	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8
2019	Det fremstår som om det gjøres	Alle har gjennomført	Ja	Ulikt nivå, nesten alle har forbedrings-potensiale	Gjøres i alle, men behov for økt kompetanse	I ulik grad	1 etat overordnet ROS, ellers ja	Ja
2018	Ja – med et visst forbehold	Ja	Ja	I fremgang – stadig en del utestående	2 av 3 foretar systematisk e risikov.	Nei, ikke systematis k	Bra i noen virksomh.	Ja
2017	For noen systemer.	Ja, i stor grad. Er også i prosess og i planlegging	Flere systemer. Flere er under planlegging	Viktige systemer tatt ut – flere i 2018	Foretatt på enkelte prosedyrer / hendelser.	Usikkert om det er for det enkelte system	Bra i noen virksomh.	Variabelt – fra bra til i liten grad
2016	Ja	Ja i stor grad	Ja	Ikke fullstendig kartlagt.	Ikke komplett	Ja	VarierendeV et det finnes mangler	I noen grad

Risikostyring og risikovurderinger

Er det besluttet akseptabelt risikonivå?

År	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8
2019	Arbeid igangsatt, må jobbes videre med	Ja	Er i prosess med å ferdigstille	Ja	Ja	Nei, avventer arbeid i BLK	Foreløpig ikke gjort	Virks. etablerer nivå basert på egen vurdering
2018	Arbeid igangsatt	Har startet, trenger bistand	Ønsker bistand fra FIN	Ja	Pågår, ferdigstilles 2019	Nei, bistand nødvendig	Nei, avventer virksom-hetenes vurdering	Prosesser pågår

Risikostyring og risikovurderinger

Kartlegging og verdivurdering av informasjon

År	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8
2019	Ja	Ja, mener det	Noe er gjort, ikke tilstrekkelig	De fleste har gjort, men mange avvik	Pågår, vil sluttføres 2019	Vurderer at det er gjort – på forskjellige måter	Helt eller delvis	Ja
2018	Ja	Ja, viser til internkont rollsystem	I god prosess	Ja, men enkelte avvik	Delvis	Alle er i gang	Delvis	Noe arbeid gjenstår

Har virksomheten et metodeverk for å klassifisere og verdivurdere informasjon?

28 virksomheter sier ja
9 virksomheter har ikke
10 virksomheter har enten ikke svart eller svaret er uklart.

Risikostyring og risikovurderinger

Personvernkonsekvensvurdering (DPIA)

- Totalt oppgis det å ha blitt gjennomført 220 personvernkonsekvensvurderinger (DPIAer).
- Tallene er svært usikre. (Av det totale antallet står én bydel for 200 av vurderingene).
- 11 virksomheter oppgir å ha gjennomført de resterende 20
- Det er vanskelig vurdere status for hver enkelt sektor. Lave antall i alle sektorer og virksomheter bortsett fra 1 bydel
- Antas at manglende kompetanse på området er bakgrunnen, for både det lave antallet og for de usikre tallene

Risikovurderinger – noen tall

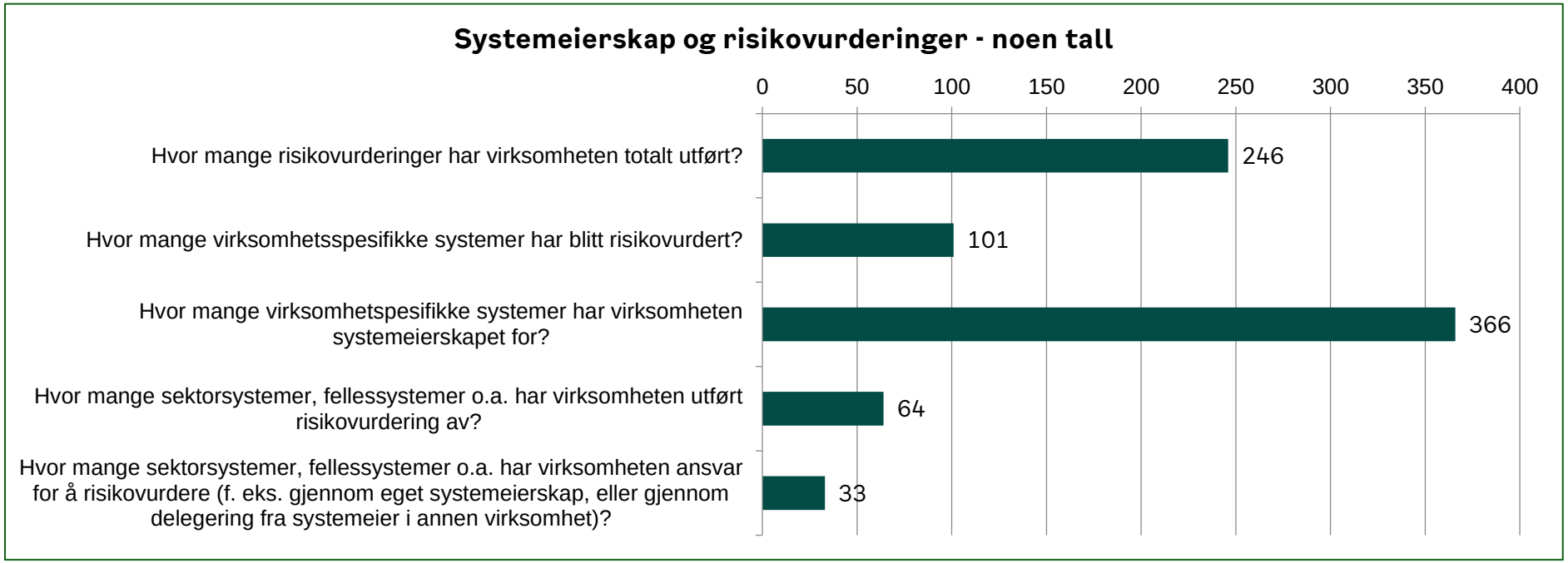

Sikkerhet i anskaffelsesprosesser - noen tall

Bekrefter funn i Kommunerevisjonens rapport 01/2019

Tilstrekkelig opplæring innen informasjonssikkerhet?

År	B5	B8	B1	B2	B7	B6	B3	B4
2019	Ja	Ikke rapportert ?	Ja, men fortsatt potensiale for forbedring	Ja, henviser til internkontr ollsystem	Ja, alle rapportere å ha rutiner	Tja, i varierende grad	Ja	Tja, har fokus, men evnen til å gjennomfør e varierer
2018	Opplæring fortsetter – behov finnes	Uklart besvart fra virksomh.	Ja, men vi er ikke helt i mål.	Ja, alle virksomhet er har.	Ja, alle virksomhet er har.	Opplæring i varierende grad	Ja, kontinuerli g og systematis k	Har fokus, men kan også forbedres.
2017	Opplæring av ansatte	Har dels definerte krav	Har økt kompetans e	Opplæring av ansatte	Ikke besvart	Opplæring av ansatte	Opplæring av ansatte	Opplæring av ulike roller
2016	Ikke besvart	Utfordrend e	Tilstrekkeli g	Tilstrekkeli g	Identifisert mangler	Tilstrekkeli g	God kompetans e	Mangler

Kompetanse og opplæring, fra VE

- Oppgitt at ca. 5 % av kommunens ansatte har gjennomført opplæring på mer enn en halv dag.
- Stor usikkerhet rundt svarene i VE. Både relatert til hvor god oversikt virksomhetene har over kompetansetiltak, og når det gjelder systematikk innen området.
- Flere virksomheter oppgir e-læring i sikkerhetsmåneden som opplæringstiltak.
  - 15 prosent deltagelse, ned 1 prosent fra i fjor

Avvik og hendelser – noen tall

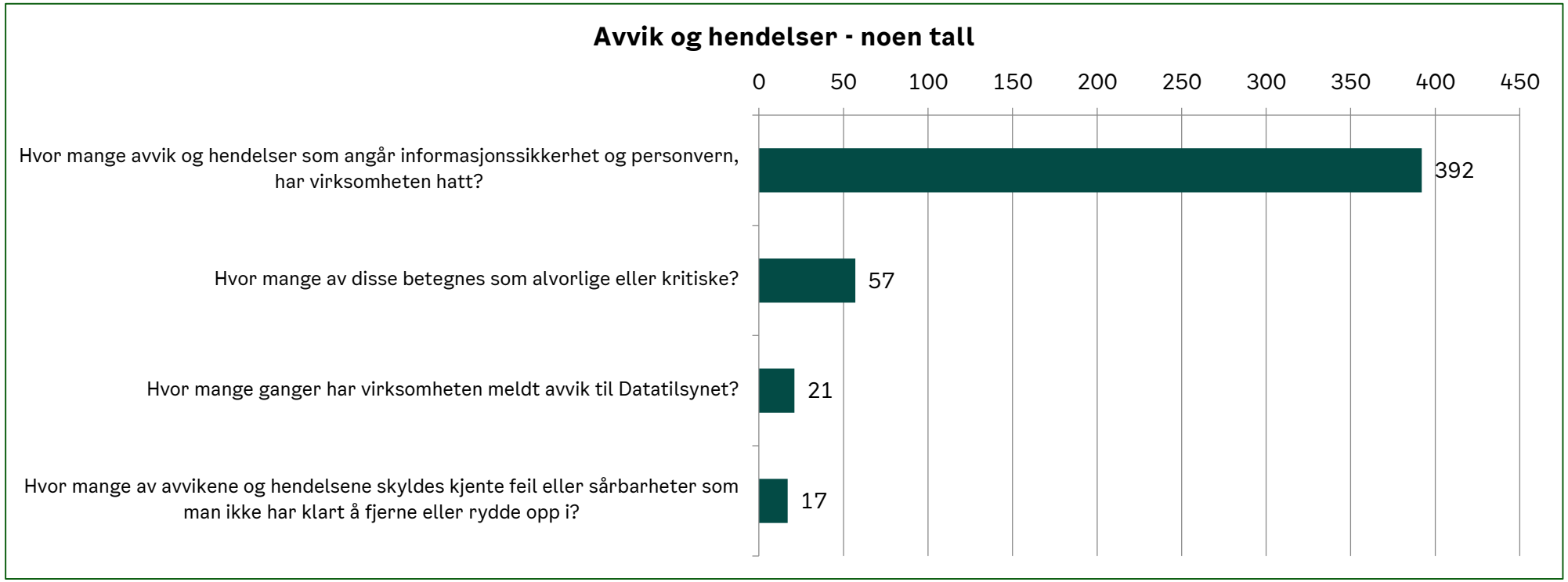

Meldinger til Datatilsynet

- Basert på virksomhetenes rapporteringer er det meldt 21 avvik til Datatilsynet.
- Datatilsynet selv oppgir at de har mottatt flere avvik enn dette.
- FINs vurdering er at det er underrapportering i kommunen, men det er vanskelig å slå fast i hvor stor grad.

Status på personvernområdet

- Reviderte behandlingsoversikter
  - **29** har revidert
  - **10** har ikke revidert
  - **8** uklare svar eller ikke besvart
- Databehandleravtaler
  - **25** virksomheter har totalt **56** systemer med ekstern leverandør hvor det mangler databehandleravtaler
  - **36** systemer med databehandleravtaler som ikke har vært revidert i forhold til ny personopplysningslov
- Tilstrekkelig fokus?
  - Gjenstår mye arbeid før det er tilstrekkelig fokus i de ulike sektorene og i kommunen som helhet.
  - Positivt at flere virksomheter anerkjenner behovet for økt fokus på området.

Oppsummering

Utviklingen i kommunen går i riktig retning:

- Økt bevissthet og fokus generelt i kommunen (også i samfunnet)
  - Stor etterspørsel etter kompetanse og bistand (spesielt på personvern)
  - (Fortsatt) godt oppmøte på forum/møter
  - Workplace er tatt i bruk – digitalt samhandlingsverktøy med muligheter
  - Sikkerhetsmåneden 2019 – god oppslutning
- Godt i gang med etablering av roller som informasjonssikkerhetskoordinator og personvernkoordinater i virksomhetene
- Mange jobber godt med informasjonssikkerhet og personvern (men det er store forskjeller!)
- Kartoteket – kommunens løsning for en samlet system- og behandlingsoversikt, er tatt i bruk av mange
  - Potensiale for økt nytteverdi

Utfordringer

Høye forventninger til digitale tjenester - stor endringstakt - stor og kompleks organisasjon - trusselbilde i stadig endring.

- Risikostyring og risikovurderinger – generelt økt kompetansebehov
  - Akseptabelt risikonivå
    - Kun 3 av 8 sektorer sier at det er etablert kriterier for akseptabelt risikonivå for sektoren
  - Personvernkonsekvensvurderinger (DPIA)
- Kompetanse/opplæring
  - Total vurdering er at behov for opplæring ikke er oppfylt
  - Mangelfull kompetanse og bevissthet på alle nivåer
- Sikkerhet i anskaffelser
  - Stort potensiale for forbedringer og bevisstgjøring om behov for risikovurderinger og sikkerhetstesting i anskaffelsesprosesser

Utfordringer

- Hendelser og avvik – identifisering, varsling, håndtering og rapportering , eskaleringskriterier.
  - Kan se ut som mange har mangelfull systematikk og oversikt. Varsles/rapporteres det som er relevant, eskaleres til rett nivå og raskt nok?
- Kontinuitetsplanlegging og beredskap (spesielt ved cyberhendelser)
  - Aktualisert ved Corona-situasjonen
- Oppdaterte behandlingsoversikter og databehandleravtaler
- En utfordring å få god nok oversikt innenfor sektorer og for fagmiljøet
  - Potensiale for forbedret rapportering
  - Måling av status og valg av riktige/gode indikatorer for dette
  - Måling av effekten av tiltak

Viktige områder å jobbe videre med:

- Roller i alle virksomheter: **Personvernkoordinator(PKO) og informasjonssikkerhetskoordinator (ISK)**
- FIN fortsetter arbeid med **kompetanseprogram**
- Etablere rammeverk for å **måle modenhet**
- Ta i bruk **Kartoteket** som obligatorisk verktøy for bedre oversikt over systemer og behandlingsoversikter i kommunen
- Økt fokus på **kontinuitets- og beredskapsplanlegging** og **øving**

Sentralt verktøy for dette:

- **Styringssystem** (internkontrollsystem) i alle virksomheter - FIN jobber videre med overordnet styringssystem

Oslo

Overordnet styringssystem for informasjonssikkerhet

Forum for personvern og informasjonssikkerhet

Mai 2020

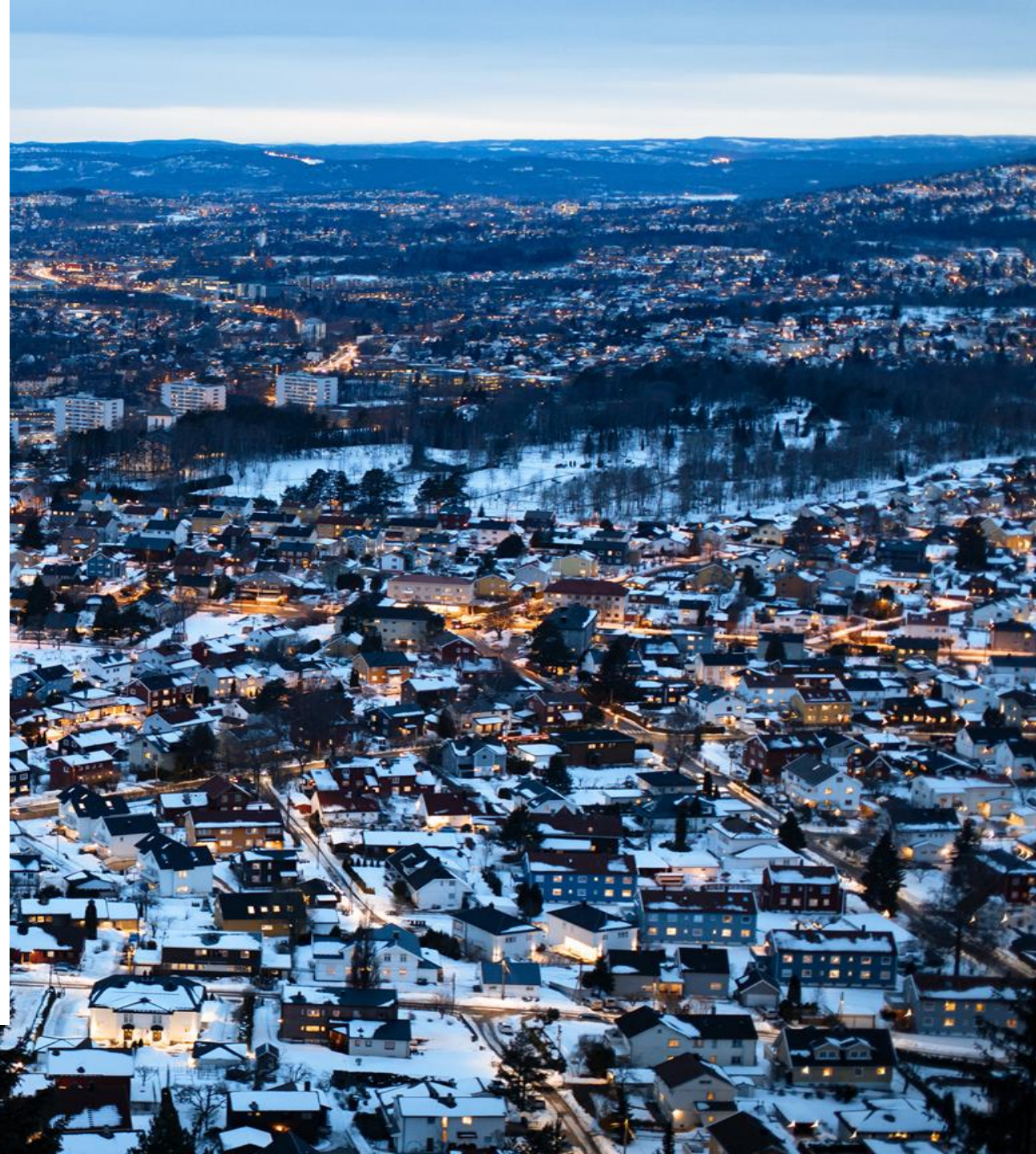

Hensikten med dagens presentasjon

- Informere om arbeidet med det overordnede styringssystemet i Oslo Kommune

Bidra til enklere operasjonalisering av krav i styrende dokumenter

- Virksomhetene og sentrale fagressurser uttrykker at det er stor avstand mellom overordnede reglement og operasjonaliseringen i den enkelt virksomhet
- Tydeliggjøring av fellesføringer vil bidra til enklere operasjonalisering av informasjonssikkerhet i virksomhetene
- Bidra til bedre forutsigbarhet for virksomhetsledere og fagpersoner
- Sikre at sentrale risikoområder ivaretas i alle sektorer

Rammebetingelser for arbeidet

- Styrende dokumentene for informasjonssikkerhet
- Lover og regler
- Se hen til erfaringer fra andre fagområder, som f.eks anskaffelser
- Tett involvering av byrådsavdelingene og virksomhetene

Informasjonssikkerhet

Det er vedtatt flere styrende dokumenter for informasjonssikkerhet i Oslo kommune. Disse gjelder for alle virksomhetene. Dokumentene angir rollefordeling i kommunen, ansvar for ulike rolle, krav til sikkerhetsarbeidet i kommunen, omtale av hendelseshåndtering mv.

IKT-reglement for Oslo kommune

IKT-reglement for Oslo kommune (byrådssak 1099/10)

Instruks for informasjonssikkerhet

Instruks for informasjonssikkerhet for Oslo kommune (byrådssak 1105/13)

Instruks for virksomhetsstyring

Instruks for virksomhetsstyring i Oslo kommune (byrådssak 1070/15, endret i sak 1107/16, sist i sak 1104/17)

Forskrift om elektronisk kommunikasjon med og i forvaltningen (eForvaltningsforskriften)

Dato	FOR-2004-06-25-988
Departement	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Publisert	I 2004 hefte 10
Ikrafttredelse	01.07.2004
Sist endret	FOR-2014-02-07-102 fra 01.07.2014
Gjelder for	Norge
Hjemmel	LOV-1967-02-10-§15a, LOV-2001-06-15-81-§5, LOV-1992-12-04-126-§12, jf LOV-2018-06-15-44-§10
Kunngjort	29.06.2004
Rettet	05.08.2014 (§ 3 annet ledd)
Korttittel	eForvaltningsforskriften

Det overordnede styringssystemet omfatter hele kommunen, hvor de styrende dokumentene inngår.

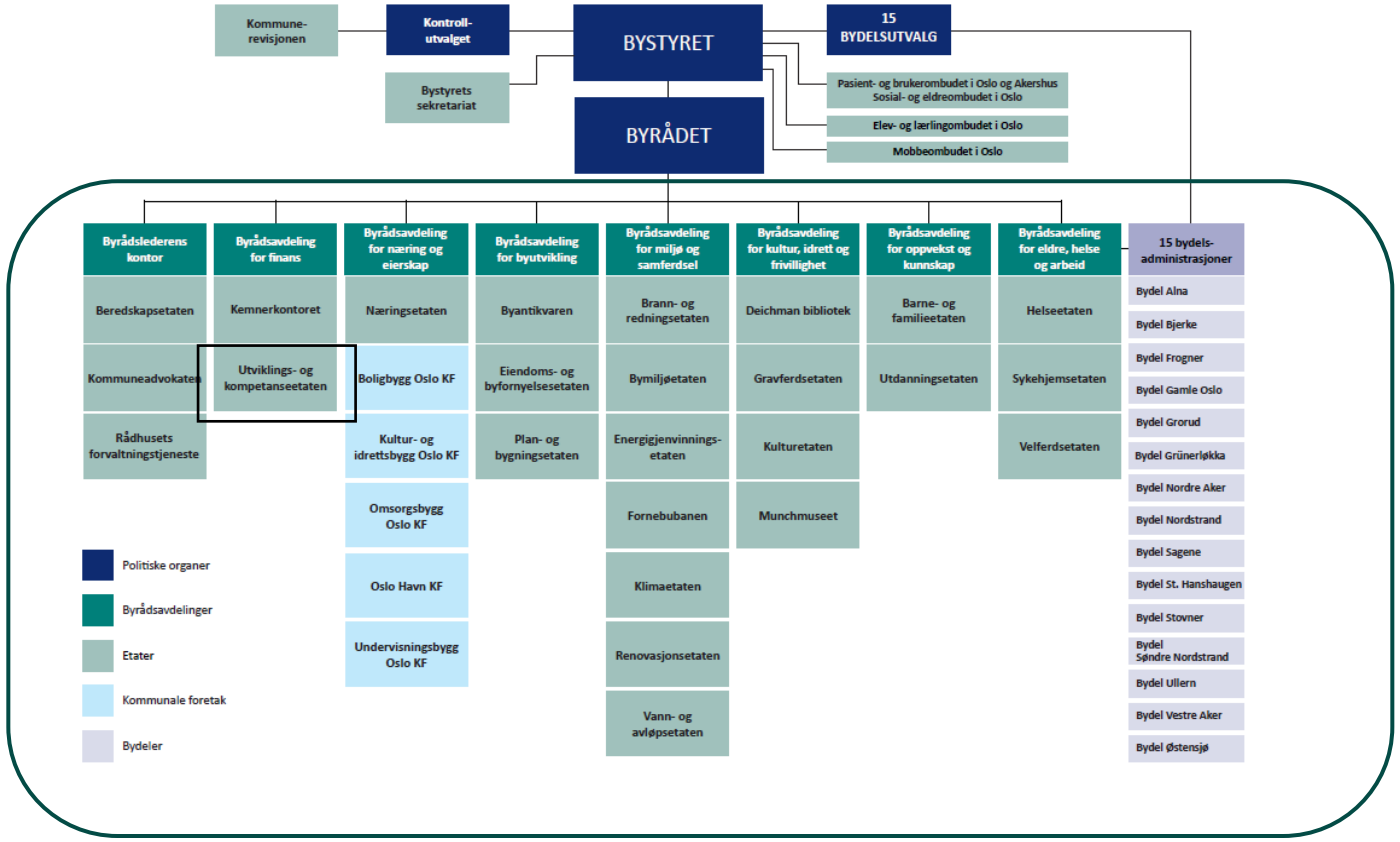

Instrukser og reglement på informasjonssikkerhetsområdet (politisk nivå)

Virksomhetene beslutter egen operasjonalisering.

Det overordnede styringssystemet omfatter hele kommunen, hvor de styrende dokumentene inngår.

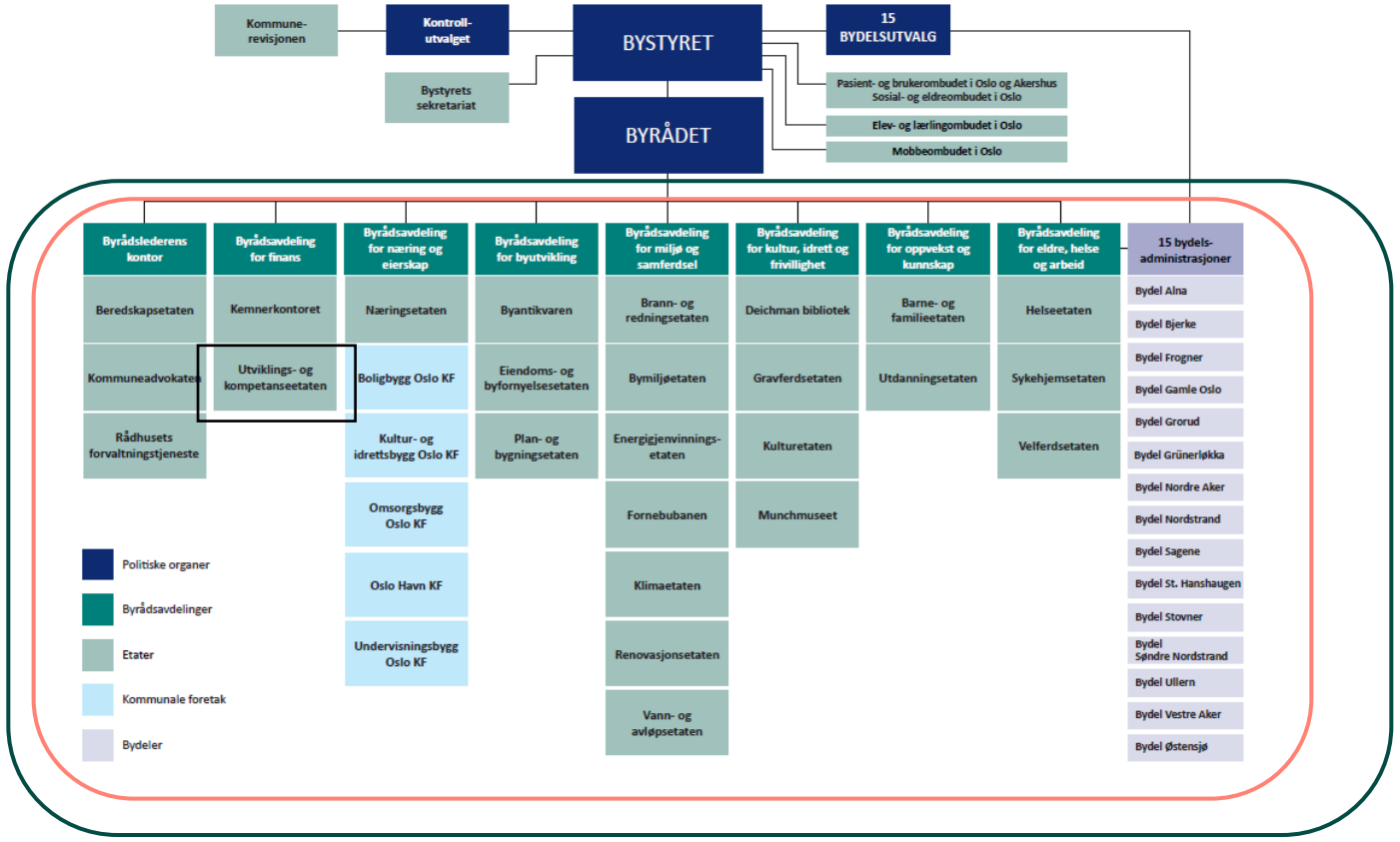

Instrukser og reglement på informasjonssikkerhetsområdet (politisk nivå)

Informasjonssikkerhets-standarder (administrativt nivå)

Utgjør det overordnede styringssystemet

Virksomhetene beslutter egen operasjonalisering.

Risikoområder som dekkes i et styringssystem

Nivå 1

Retningslinjer og instrukser

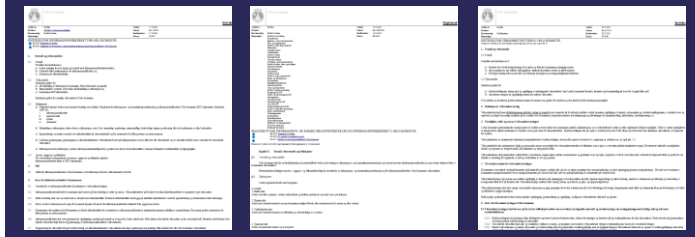

Nivå 2

Risikoområder som dekkes i et styringssystem

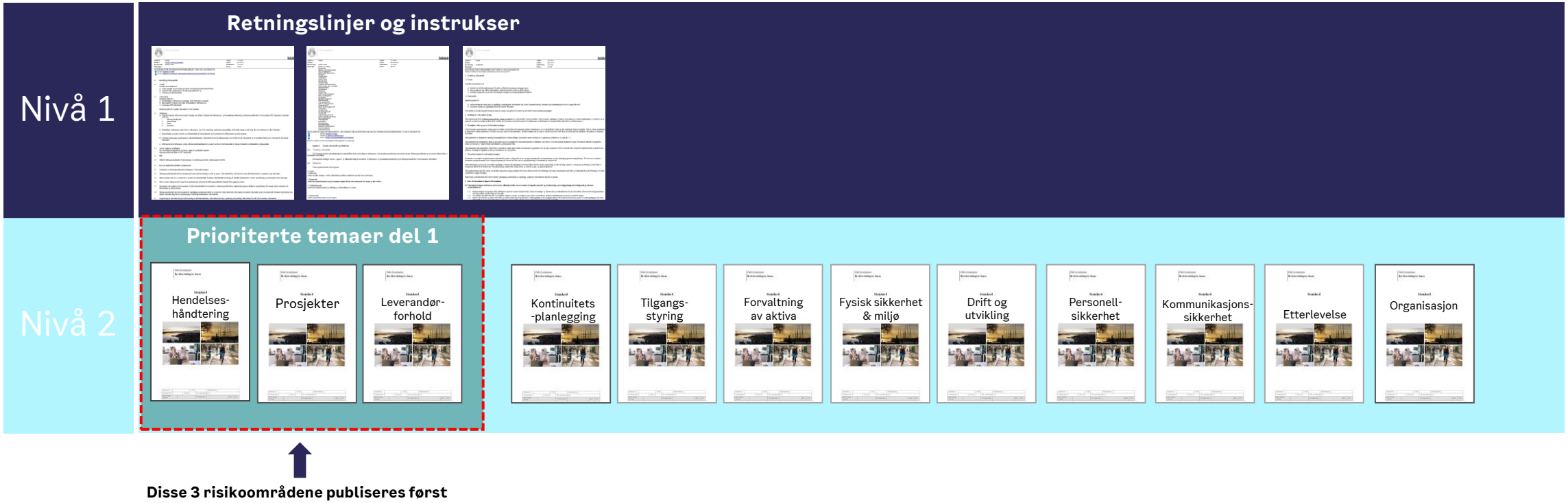

Eksempel – tydeliggjøring av krav til hendelseshåndtering

Instruks for informasjonssikkerhet for Oslo kommune

5.6 Hendelseshåndtering

a) Varsling og håndtering av hendelser (avvik, feilsituasjoner eller fare for slike) skal skje så nær hendelsen som mulig, og i henhold til dokumenterte rutiner for varsling og håndtering.
b) Det skal være enhetlige rutiner for etterfølgende rapportering av hendelser.
c) Rutiner for varsling og håndtering av hendelser knyttet til forvaltning eller drift av systemer må foreligge fra systemeier for så vidt gjelder fellessystemer, sektorsystemer og tverrsektorielle systemer.

Krav til **opplæring** av alle medarbeidere slik at de er i stand til å identifisere situasjoner som kan innebære en informasjonssikkerhetshendelse.

Krav til at virksomhetene identifiserer **et eller flere varslingspunkt** hvor hendelser skal innrapporteres.

Virksomhetene skal i samråd med overordnet byrådsavdeling varsle **Datatilsynet** innen 72 timer dersom det har skjedd et brudd på personopplysnings-sikkerheten. Ombudet skal kontaktes.

Krav til en **rapport** som oppsummer:
- Hendelsesforløpet
- Iverksette tiltak
- Vurdering av årsak
- Eventuelle ytterligere tiltak

Et dokument som dekker alle risikoområdene

- Formål
- Omfang
- Målgruppe
- Ansvar
- Krav til [gjeldende risikoområde]
- Krav til internkontroll
  - Kobler dokumentet opp mot Ledelsens gjennomgang og Virksomhetsleders egenerklæring

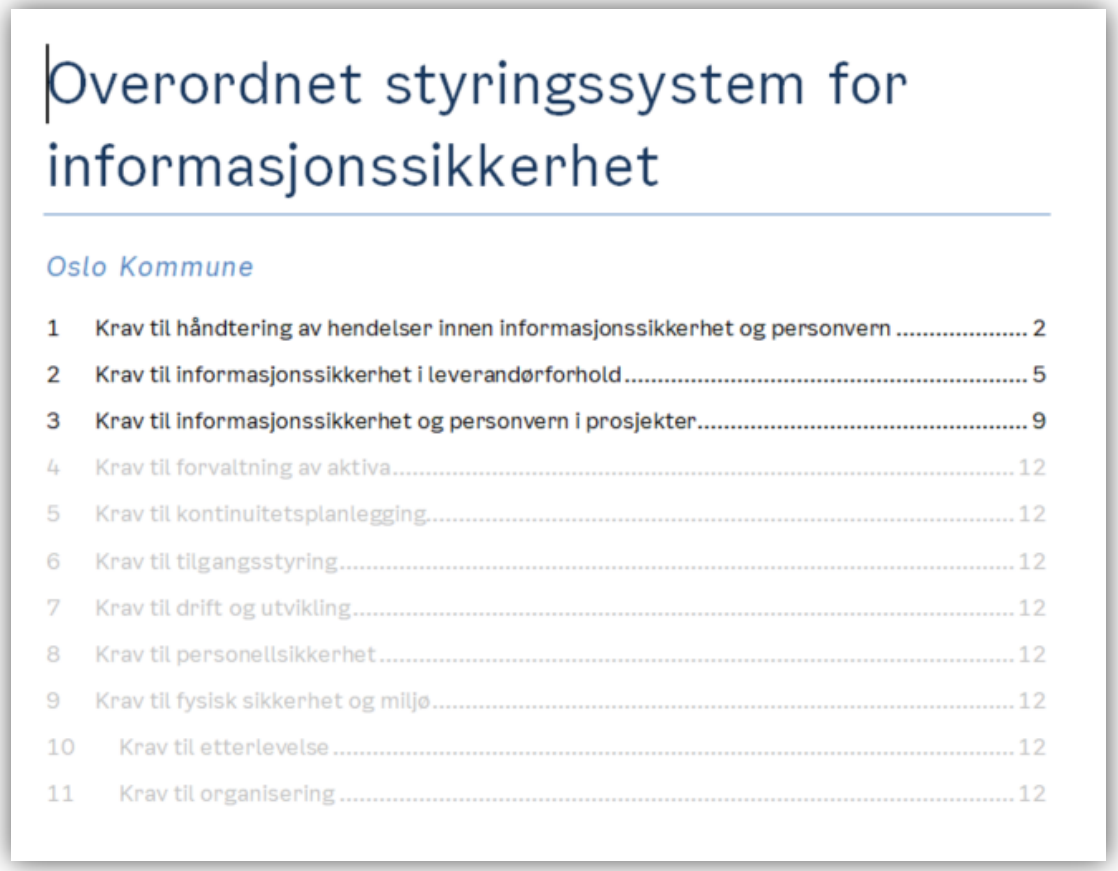

Overordnet styringssystem for informasjonssikkerhet

Oslo Kommune

Kvalitetssikring av arbeidet

- Kvalitetssikring av fremgangsmåte og innholdet standardene opp mot:

✓Standard of good practice (Information security forum)

✓ISO 27001/2 standarden

✓Digitaliseringsdirektoratets anbefalinger for informasjonssikkerhetsarbeid i offentlig ektor

✓Erfaringer innhentet fra Bærum og Trondheim kommune

Veien videre

- Formalisere og publisere overordnet styringssystem - del 1
  - Høste erfaringer
  - Kontinuerlig forbedring
- Fortsette arbeidet med del 2 og 3 for formalisering og publisering

Personvern- og informasjonssikkerhets-koordinator

Forum for personvern og informasjonssikkerhet
26.05.2020

Oslo

Fellesføring i 2020

- *Virksomhetenes arbeid med å etterleve krav til informasjonssikkerhet og personvern må fortsette. Alle virksomhetene skal ha utpekt personvern- og informasjonssikkerhetskoordinatorer innen utgangen av året.*

- FIN vil innen kort tid sende ut informasjon til alle virksomheter om formålet med koordinatorrollene, vanlige oppgaver og utpeking av koordinatorer.

Formål

- Øke virksomhetenes kompetanse innen personvern og informasjonssikkerhet.
- Bedre grunnlaget for samhandling på tvers i kommunen.
- Fagressurs for virksomhetene – sentral rolle.

Status

- Basert på rapporteringene fra i fjor har de fleste allerede utpekt personer, spesielt som informasjonssikkerhetskoordinator.
- Noe usikkert om alle som er utpekt har fått tilstrekkelig tid til å ivareta oppgavene og tilstrekkelig opplæring.
- Behov for å tydeliggjøre hva rollene innebærer, både for ledere, koordinatorene selv og virksomhetene for øvrig.

Oslo

Årsrapporten til Personvernombudet 2019

Personvernombudet